

2. Полтавська область: Природа, населення, господарство. / за ред. К. О. Маца. Полтава: Полтавський літератор, 1998. 336 с.
3. Смирнова В. Г. Трансформація річок та річкових русел (на прикладі річкових об'єктів Полтавської області). *Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія*. 2013. Т. 1 (28). С. 109–116.
4. Стельмах В. Ю., Мельничук М. М. Гідрографія України: конспект лекцій. Метод. розробка для студ. географ. фак-ту. Луцьк, 2022. 121 с.
5. Чернов Б. О. Географічне краєзнавство: теоретико-методологічна сутність. *Український географічний журнал*. 2018. № 1 (101). С. 63–68.

Вікторія КРАВЧЕНКО

ПЕДАГОГІЧНІ ПОГЛЯДИ Г. ВАЩЕНКА НА МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Сьогодні українські школи знаходяться на шляху повного оновлення, шукаючи шляхи вдосконалення та розвитку. Ідеї Г. Ващенко залишаються актуальними, оскільки узгоджуються з національними нормативно-правовими документами, спрямованими на реформування системи освіти. Новий етап модернізації та оновлення вищої освіти, особливо педагогічної, ґрунтується на тенденціях освітнього процесу, переважно на особистості дітей та майбутніх учителів. Для його практичної реалізації необхідно насамперед розглянути та врахувати досвід попередніх вчителів. У його наукових узагальненнях ми намагаємося уникати порівнянь та обговорень їх оригінальних робіт, бо поважаємо ідеї тих, хто вкладає свою частинку у створення чогось нового. До таких вчителів належить і основоположник нової системи освіти Г. Ващенко.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показує, що педагогічну спадщину Г. Ващенко досліджували такі видатні вчені, як О. Алексюк, А. Бойко, Н. Дем'яненко, І. Зайченко, І. Зязюн, В. Ковальчук для вивчення проблем українських концепцій школи та освітніх систем. О. Гук, Г. Бугайченко та А. Погрібний розглядають різні аспекти вимог до професіоналізму вчителя. У науковій роботі А. Бойка, М. Дічека, А. Марушкевича, О. Сухомлинської розглянуто доречність та переваги використання форм і методів навчання в контексті спадщини педагога.

Метою публікації є аналіз педагогічних поглядів Ващенко на методи навчання і визначення їх актуальності на сучасному етапі розвитку освіти.

Дорогу до світлого майбутнього, педагог пов'язує з розвитком шкільної освіти, адже школа – це культурний осередок, який дозволяє справді формувати особистість. Вчителі вважають, що найбільшою проблемою в школах є те, що учні просто засвоюють певну інформацію, а потім не використовують її на практиці. Тому в розбудові української національної школи важливо відводити місце як розумовому вихованню дітей, так і надавати їм можливість реалізувати вивчені теми. Слід зазначити, що ідеї Г. Ващенко щодо ролі освітньої системи у формуванні особистості є надзвичайно важливими, оскільки завдання, яке стоїть сьогодні перед викладачами, — забезпечити учнів не лише певним рівнем знань, а й навчити застосовувати їх в реальному житті. Учень повинен засвоїти знання, які допоможуть йому в реальному житті: «...він мусить ще на шкільній лаві застосовувати на практиці свої теоретичні знання» [1, с. 90]. Головним завданням школи він вважав виховання суспільних діячів майбутнього. Вчитель за його баченням – ключова фігура у перебудові майбутнього ладу суспільства, а головне завдання педагогів, у тому, «щоб розвивати творчі сили молоді, виховувати з неї творців культурних вартостей, людей, що в творчій роботі для суспільства будуть знаходити і своє особисте щастя» [2, с. 406].

Педагог до системи національного виховання включав сімейне виховання як органічну її підсистему здебільшого з позиції етнопедагогіки і етнопсихології, хоча таких

термінів не використовував. Таку структуру Г. Ващенко пропонує в системі освіти сучасної України.

1. Переддошкільне та дошкільне виховання: опіка матері або ясла (до 3х років), дитячий садок (3-6 років).
2. Початкова освіта (6-14 років).
3. Середня: класична гімназія, реальна школа, середні технічні школи, учительська семінарія, середня агрономічна школа, середня медична школа (14-18 років).
4. Вища освіта: університет, високі технічні школи, педагогічний інститут, академія мистецтв, консерваторія, військова академія (від 18 до 22—23 років).
5. Позашкільна освіта.
6. Науково-дослідні установи: академія наук, академія педагогічних наук.

У своїх роботах професор велику увагу звертав на проблеми виховного ідеалу, як мети виховання. В основі виховного ідеалу покладені загальнолюдські та національні цінності, моральні принципи творення добра і боротьби зі злом, за побудову справедливого ладу, виплеканого на любові та красі. Ці моральні цінності Г. Ващенко черпає з християнської віри і релігії. Г. Ващенко твердо переконаний, що морально релігійне виховання – це одне з найголовніших завдань. Педагог говорив, що «школа має виховати у молоді гуманність, чуле відношення до людини не лише на словах, а й на ділі» [1, с. 185]. «Потрібно зауважити, що разом з тим Г. Ващенко вчить поважати права і гідність інших людей, мирно співіснувати з іншими народами» [2, с. 3].

Педагог наслідував традиції України в моральній галузі, тому закликав виховувати в молодого покоління моральну чистоту, повагу до батьків і взагалі до старших, усвідомлення власної людської гідності. Також важливим є виховання волі і характеру, а саме принциповість, стриманість, уміння володіти собою, працездатність, наполегливість, свідомо самодисципліна, життєрадісність тісно пов'язане з моральним вихованням. Саме така комплексність, згідно переконань Г. Ващенко, підводить людину до виконання високої мети: служити Богу й нації. Виховний ідеал українця, на його думку, базується на двох найголовніших принципах: виховання людини на основах християнської моралі та на здобутках духовності українського народу.

Наступною задачею школи у вихованні є прищеплення нашій молоді естетичного виховання. Естетичне виховання має як педагогічний так і психологічний аспект, тому його можна розглядати як з естетичного погляду або мистецького сприймання, так і з погляду естетичної творчості. Естетичне виховання поділяється за змістом на естетику побуту, сприймання творів мистецтва й художню творчість в різних галузях.

Власне, ці принципи вироблялися століттями і є традиційними в житті та побуті українського народу. Українські традиції – це любов до праці, чесність, відданість країні, людяність, щирість і гостинність, вірність і відданість, оптимізм, захоплення красою та мистецтвом, музикою, співом, танцями, вірність кохання, здорове сімейне життя тощо. Ці характеристики є основою українського менталітету. Українські ідеали формуються протягом багатьох століть, поступово накопичуючи все нові й нові якості, ніби будується своєрідна піраміда, в основі якої є риси князівських воїнів, українсько-руська честь і слава є лицарськими чеснотами, готовими до нового подвигу.

Народнописаний здобуток України, її багатства, що становлять багату скарбницю виховного ідеалу, знав, любив і поважав професор Г. Ващенко. Він вважав, що фольклор та художні твори класиків української літератури і мистецтва, розкривають ідеал людини, а саме, ідеал українця від часів княжої доби до сьогодення.

Свій популярний підручник «Виховний ідеал» професор Г. Ващенко завершував такими словами: «Плекаючи свої кращі традиції, борючись за свою самостійну державу, українська молодь разом з тим мусить не тільки плекати загальнолюдські ідеали, а й

активно боротись за них. Віримо, що ця боротьба закінчиться перемогою Правди і Добра» [3; с. 442].

Педагог-гуманіст мріяв про час, коли зміниться антинародна система виховання, а на зміну їй прийде національна, діяльність якої набуде людино- і державотворчий характер. На меті виховання у вільній Україні має бути добро і щастя Батьківщини. Під щастям рідної країни Ващенко розумів такі чинники:

1. Державна незалежність – це можливість для українського народу вільно творити політичне, соціальне, економічне та релігійне життя.

2. Об'єднати всіх українців, незалежно від їхнього територіального походження, релігійних переконань, соціального статусу тощо, в одну спільноту, сповнену єдиного творчого бажання та високого патріотизму.

3. Справедлива система правління, яка підтримує суспільний порядок, забезпечуючи особисті права та волю кожного громадянина та сприяючи його здатності розвиватися та діяти для суспільного блага.

4. Справедлива соціальна система, в якій боротьба між певними соціальними групами зникла б і була б неможлива.

5. Високий рівень народного господарства та його справедлива організація забезпечить матеріальний добробут усіх громадян і не буде елементів експлуатації.

6. Розквіт духовної культури, науки, мистецтва та освіти українського народу. Вивести на рівень, коли Україна стала світовим лідером.

7. Український народ повинен мати високий релігійно-моральний рівень і реалізовувати вчення Христа.

8. Український народ повинен також мати високий рівень здоров'я і всі хвороби будуть зведені до мінімуму.

Г. Ващенко був величезним патріотом, тому саме такою він хотів бачити Україну. Її мусить зробити молоде прогресивне покоління українців, вихованих системою національної освіти і виховання, на розбудову якої віддано і цілеспрямовано працював педагог.

Сучасні педагоги, і зокрема молоді вчителі, виконують настанови Г. Ващенка, цього вірного вченого Україні, творця вітчизняної виховної системи. Вони вшановують пам'ять педагога, беручи участь у діяльності Українського педагогічного товариства імені Григорія Ващенка, досліджують творчий спадок одного з найзначніших вчених-педагогів України, прагнуть втілити у практику відбудови національної школи незалежної держави найсуттєвіше з того, що нині допомагає зводити національну систему виховання та освіти української молоді. «Виховуючи підрастаюче покоління, педагог бере найактивнішу участь у творенні майбутнього свого народу...» [2; с. 52].

Дослідженням було встановлено, що єдність усіх напрямів виховного процесу допомагає формуванню морально, ідейно здорового молодого покоління. Таким чином, можна зробити висновок: Г. Ващенко був твердо переконаний, що вчитель повинен свою педагогічну діяльність пронизувати філософією добра і любові, прищеплювати учням цінності, прагнути до виховного ідеалу, бо тільки так українська школа зможе стати досконалою. Тому з його мудрих та важливих порад ми маємо взяти все найкраще для того, щоб сформуванню творчу особистість, що стане прикладом для наступних поколінь.

Список використаних джерел

1. Ващенко Григорій. Загальні методи навчання : підруч. для педагогів / Г. Ващенко. К. : Укр. видавничка Спілка, 1997. 410 с.

2. Погрібний А. Видатний національний педагог Григорій Ващенко : [збірник матеріалів до 125 річчя від дня народження] / авт. упоряд. А. Погрібний. К. : Всеукр. Пед. Товариство ім. Г. Ващенка, 2003. 64 с.

3. Ващенко Григорій. Твори [Т. 6] : Спогади. Статті. К : Всеукраїнське педагогічне товариство ім. Григорія Ващенка, 2006. 443 с.

4. Петренко Л.М. Проблема виховання молодого покоління у творчій спадщині Григорія Ващенка. *Дидаскал : часопис кафедри педагогіки ПНПУ ім. В.Г. Короленка*. Полтава, 2016. № 16. С. 66.

5. Петренко Л. М. Концепція української національної школи і система освіти у педагогічній спадщині Григорія Ващенка. *Григорій Ващенко як один з фундаторів української національної школи й освіти: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 140 річчю з дня народження педагога 18-19 травня 2018 року* / за ред. Любченко І. І. Умань : ВЦП «Візаві», 2018. 234 с.

Дарина ВОВК

ПЕРЕВАГИ ТА ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ У СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ

Інтегроване навчання – це сукупність послідовних та взаємопов'язаних дій учителя й учня. Вони спрямовані на формування цілісної картини світу школяра на основі об'єднання навчального матеріалу з різних освітніх галузей (навчальних предметів).

Ідея інтеграції в освіті є значним здобутком дидактики, оскільки за умови її успішного методичного впровадження реалізується мета якісної освіти. Тому інтеграція як вимога об'єднання в ціле компонентів об'єктів навчання є необхідним дидактичним засобом, за допомогою якого уможливилось створення в учнів цілісного уявлення про об'єкт, що вивчається, формується міжпредметна компетентність [6].

Серед переваг інтегрованого навчання фахівці називають розвиток так званих soft-skills, удосконалення теоретичних знань, розширення перспектив і можливостей до працевлаштування, краще розуміння глобального контексту та викликів у конкретній галузі, а ще обізнаність щодо нетворкінгу та культури на робочому місці загалом [4].

Метою публікації є дослідження переваг та шляхів впровадження інтегрованого навчання в середній школі.

Дослідники проблем педагогічної інноватики О. Арламов, М. Бургін, В. Журавльов, Н. Юсуфбекова, А. Ніколс та інші намагаються співвіднести поняття нового у педагогіці з такими характеристиками, як корисне, прогресивне, позитивне, сучасне, передове. Зокрема, В. Загвягинський вважає, що нове у педагогіці – це не лише ідеї, методи, підходи, технології, які у таких поєднаннях ще не висувались або не використовувались, а й той комплекс елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, які несуть у собі прогресивне начало, що дає змогу в ході зміни умов і ситуацій ефективно розв'язувати завдання виховання та освіти [5].

Серед іноземних дослідників феномену інтегрованого навчання Девід Вільямсон Шафер, Ральф Тайлер, Бенджамін Блум, Сьюзен Ковалік, зокрема цій темі присвячене дослідження «Логіка міждисциплінарних досліджень» Сандри Матісон і Меліси Фрімен.

Ральф Тайлер (Ralph Tyler), основна фігура американської освіти в ХХ столітті, описав інтеграцію предметних областей як «горизонтальні відносини навчальних програм», і він вважав такі зв'язки важливими для навчання. Його твердження ґрунтувалися на результатах дослідницької роботи над знаковою восьмирічною програмою навчання для учнів у 30 середніх школах у 1930-х роках. Тоді дослідники виявили, що учні добре навчалися в тих середніх школах, які наповнювали навчальний план не лише окремими предметами, а й курсами з вивчення загальних тем, які пов'язані з дисциплінами.